

Stratejik ve Sosyal Arařtırmalar Dergisi

ISSN: 2587-2621

Volume 2 Issue 1, March 2018

KAYNAĞA GİTMEK: GİRESUN YÖRESİNDE UNUTULMUŞ BİR KAVRAMIN TARİHSEL ARKA PLÂNI

*Going to the Source: The Historical Background of a Forgotten Concept in the Region of
Giresun*

Mevlüt KAYA*

Özet: Türk boylarının geçmişteki bozkır yaşantısı, tarihsel süreçte tedricen değişiklikler göstererek yirminci yüzyıla dek varlığını sürdürmüştür. Eski yurtları olan Orta Asya'daki göçebe yaşam tarzını Anadolu'da da yüzyıllarca sürdüren Türkler, yaylacılığa endekslı hayvancılıkla uğraşmaktayken, ilerleyen zamanlarda tarımsal faaliyetlere de zaman ayırmaya başlamışlardır. Tarımsal faaliyetlerin gündelik yaşamda önem kazanmaya başlamasıyla, Türklerin yaylacılık geleneğinde işbölümü ve zamanlamaya dair değişiklikler gerçekleşmiştir. Ziraat ve yaylacılığın bir arada yürütülmesi için, aile fertleri arasındaki rol dağılımı git gide belirgin bir hâl almıştır. Osmanlı'nın son dönemlerine gelindiğinde, yaylacılık faaliyetlerinin bozkırdaki Türk toplumu üzerinde yeni kültürel sonuçlar doğurduğu görülmektedir. Bu sonuçlara açık bir örnek niteliği taşıyan Giresun yöresindeki otçu göçü; yaylacılık, hayvancılık ve ziraat işlerini birlikte yürüten ailelerde yeni kültürel kavramları beraberinde getirmiştir: "Kaynağa gitmek". Giresun yöresinde yüzyıllarca kullanılmış olan bu kavram, otçu göçü geleneğinin önemini yitirmesine paralel olarak unutulmaya yüz tutmuştur. Kavramın temelinde yatan yaylacılık-hayvancılık-ziraat üçlemesinden doğan aile fertlerinin iş bölümü ve ara zamanlara bağlı rol dağılımının daha iyi anlaşılması için Türk kültüründe şenliklerin, göç ve göçebeliğin tarihsel arka planının incelenmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda çalışmada, Giresun yöresinde kullanılmış olan "kaynağa gitmek" kavramının tarihsel arka planı üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Giresun, yaylacılık, otçu göçü, kaynak.

Abstract: The moorland living of Turkic tribes in the past, carried on till twentieth century by showing gradually varieties in the historical process. While Turks which continued in Anatolia for centuries their nomad life style in the Central Asia their old country, were working away with the husbandry indexed with the transhumance, have started to spare time for the agricultural activities later on. The transhumance tradition of Turks has showed some varieties about division of labor and timing as the agricultural activities started to become important at daily living. The casting between family members come to state of distinct more and more to be carried out the transhumance together agriculture. When the late Ottoman's periods, it seems the activities of transhumance resulted new cultural conclusions on Turk society in the moorland. The pasture migration which is exemplary to these conclusions has brought new cultural concepts on the families who were running together the transhumance, husbandry and agriculture: "Going to the source". This concept which used for centuries in the region of Giresun has begun to be forgotten in parallel losing its importance of this migration tradition. For coming out better to the casting connected to

* Öğretim Görevlisi, Giresun Üniversitesi Eynesil Kamil Nalbant Meslek Yüksekokulu Müdürlüğü, mevlut.kaya@giresun.edu.tr

the recess times and the division of labor between the family members which has risen from the trilogy of transhumance-husbandry-agriculture underlying of the concept, the festivals, migration and the historical background of nomadism in Turk culture must to be examined. In this direction, this work will dwell on the historical background of the concept 'going to the source' which used the region of Giresun.

Keywords: Giresun, transhumance, pasture migration, the source.

Giriş

İnsanlarla toprak arasındaki temel ilişki, bireyin zihnini, yüreğini ve ulusun kimliğini şekillendirmektedir¹. Geleneksel toplumlarda olduğu gibi² bozkırda yaşayan Türk boylarında da bireyler ihtiyaçlarını karşıladıktan sonra çalışma gereksiniminde bulunmamışlardır. Bozkırda yaşayan ve yıllık geçim kaynağının teminiyle meşgul olan yaylacı Türkler için toprak, hava ve su en önemli faktörlerdir. Bu üç faktör Türk toplumu için adeta yaşam demektir. Genel olarak bakıldığında ise; toprak, hava ve su, ilkçağlardan bugüne toplumsal düzenin, sağlıklı yaşamın ve dünya barışının temelini oluşturmaktadır. Bunlardan yoksun olma ise “her türlü bağımsızlıktan uzak olma” şeklinde değerlendirilmektedir³.

Marx, insanlık tarihinin daima sanayi ve ticaret tarihi açısından incelenmesini ve değerlendirilmesini gerekli görürken, tarihi kısaca kuşakların geçmişten beslenerek nöbet değiştirmesi şeklinde yorumlamıştır. Marx’a göre kuşaklar, önceki kuşaklardan kalan gereç, sermaye ve üretim güçlerinden faydalanarak eski kuşaklardan devraldıkları eylemleri değişik koşullarda sürdürmekte ve eski koşulları değiştirmektedir⁴. Bu süreç, kaçınılmaz olarak tüm değişkenleriyle birlikte milletlerin dillerine yansımıştır. Asya’dan Anadolu’ya yüzyıllarca süren göçlerle gelen Türk boyları, kendi kültürlerini özde sürdürmüş olsalar da çağların değişkenlerine göre yeniden yorumlamışlardır. Bu durum, doğal bir sonuç olarak Türk dilinde karşılık bulmuştur.

Kültürün ana unsurlarından biri olan dil, milletlerin geçmişteki yaşantıları hakkında en köklü bilgileri muhafaza etmektedir. Sevük, dilin vatan gibi mukaddes olduğunu vurgularken, bir bakıma Türk dilinde unutilan sözcük ve kavramların milli hafızayı yok ettiği tezini savunmuştur⁵. Dil ve kültür ayrılmaz bir bütündür; bunlardan birinde yaşanan değişiklik, diğerini de etkilemektedir. Giresun yöresinde eski tarihlerden beri eğlence ve şenlik anlamında kullanılan, süreç içerisinde anlam daralmasına uğrayarak yakın zamanlara dek sadece otçu göçünü ifade eden ve yirmi birinci yüzyıla gelindiğinde temel ekonomik faaliyetlerin değişmesi sonucunda, otçu göçü geleneğinin terk edilmesiyle unutilan “kaynağa gitmek” kavramı bu tezin en açık örneğidir.

1. Türklerde Yaylacılık ve Eğlence

Giresun yöresinde “kaynak” ile ifade edilen şenlik ve eğlencelerin kökeni, Türk kültürünün derinliklerini referans almaktadır. Tarihsel süreçte, bozkır insanının yaşantısında eğlence oldukça önemli bir yer tutmuştur. Örneğin, Hun ve Göktürk saraylarında yapılan içkili şölenler, İslam öncesi Türk devletlerinde hükümdarın yaşantısı hakkında fikir vermektedir⁶.

¹ Cormac Cullinan, *Vahşi Hukuk*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2014, s. 200.

² Zygmunt Bauman, *Çalışma, Tüketim ve Yeni Yoksullar*, Sarmal Yayınları, İstanbul 1999, s. 15; Musa Öztürk, “Tüketici Ayartma ya da Yoksullaşarak Tüketme”, *Bauman Sosyolojisi*, Derleyen: Zülküf Kara, Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2013, s. 89.

³ Nejat Bozkurt, *Felsefe Işığında Arayışlar*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2012, s. 540.

⁴ Karl Marx-Friedrich Engels, *Komünist Manifesto*, Çeviren: Süleyman Arslan, Birikim ve Sosyalizm Yayınları, Ankara 1976, s. 28; N. Bozkurt, *a.g.e.*, s. 585.

⁵ İsmail Habib Sevük, *Dil Davası*, İnkılap Yayınları, İstanbul 1949, s. 115.

⁶ Hüseyin Namık Orkun, “Atilla ve Sarayı”, *Resimli Tarih Dergisi*, Sayı: 1/11, 1950, s. 430-432; Fuat Bozkurt, *Türk İçki Geleneği*, Kapı Yayınları, İstanbul 2006, s. 22-25.

Eski Türk toplumlarında eğlence ve şenlikler hakkında ayrıntılı bilgilerin olmaması, Türklerin bozkırlardaki konargöçer yaşantısı ve yazılı kültürlerinin bulunmamasıyla ilgilidir⁷.

Oğuzlarda gençler için belirli yaş dönemlerinde şölenler düzenlenmekteydi. “Bu toylarda yeme içme, çalgı, oyun, her türlü eğlence olurdu. Oğuzlar, zevk ve sefayı çok sevdiklerinden, her gün bir toy yaparlardı. Her türlü neden ile toy düzenlenir, bütün akraba boylar davet edildiği gibi, komşu yabancı uluslar da toya davet edilirdi.”⁸

İngilizcede festival⁹ şeklinde geçen “şenlik” sözcüğü, Halk Terimleri Sözlüğü’nde şöyle yer almaktadır:

“Bir toplumun kendini her tür kötü dış ve iç etkenlerden korumak, bol ürün elde etmek, barış ve güvence içinde yaşamak amacıyla bir mevsimden ötekine, bir yaşam çağından sonrakine ve toplumsal bir yaşantıdan başka bir yaşantıya geçme ya da tarihsel, dinsel, sözlensel olay, kişi, varlık ve yüce varlıkları anma sırasında topluca yemek yiyerek, oynayarak, bağırarak, iş görerek yaptığı geleneksel eğlenim türü, büyü, din, söylem.”¹⁰

Eğlence, her ne kadar insan yaşantısı açısından önemli bir ihtiyaç olsa da bazı eğlenceler, “eğlence olsun” niyetiyle değil, yaylacı veya göçer¹¹ yaşam tarzının bir sonucu ortaya çıkmıştır. Bu durum özellikle Türk toplumu açısından kaçınılmaz olmuştur. Baykara’nın konuya yaklaşımı şu şekildedir:

“...Eğlencesi olmayan bir cemiyet düşünülemez olduğundan, Türk toplumunun da bu ihtiyacı, muhakkak ki karşılanıyordu... İnsanlar böylece şahsi eğlence ihtiyaçlarını tatmin ettikleri gibi, toplu yaşamaktan doğan beraberlik icapları da, şenlik vesilesiyle güçlenmiş olur. Anadolu’da bu türden eğlence ve şenlikler hayli çoktur. Lakin bunların tarihi menşeleri ve doğrudan Türk hayatı içindeki yeri, katıyetle ortaya konmuş değildir”¹².

Faroqhi, 16. yüzyılda Anadolu’da panayırların çok nadir olduğunu¹³ aktarmış olsa da D’ohsson 18. yüzyılda Anadolu’da Türkler üzerine yaptığı tespitlerde, onların genellikle ciddi, ağırbaşlı insanlar olduklarını, dinlerinin bir gerekliliği olarak dansa ve eğlenceye düşkün olmadıklarını, Batı’daki oyunları bilmediklerini ve kendilerine has geleneksel eğlencelerinin bulunduğunu aktarmıştır¹⁴.

Osmanlı devlet yöneticilerinin ve yakınlarının özel günlerinde şenlikler ve benzer kutlamalar yapıldığı¹⁵ gibi, toplum içinde üretim işleriyle ilgili bazı şenlikler de gerçekleştirilmiştir. Bağcılık, bahçecilik ve yaylacılık geleneklerinin sürdürüldüğü toplumlarda, iş birliği ve yardımlaşmaya dayalı şenliklerin ortaya çıkmış olması¹⁶ doğal bir sonuçtur. Baykara, Türklerde önemli şenliklerden birinin de “koru bozumu” olduğunu belirtmektedir:

“Türk hayatında birçok şenlik vardır; bunların en başında gelenlerden birisi, kuru bozumu sayılabilir, aslında kuru bozumu yerine, yaylaya çıkış ve yayladan iniş de büyük şenliklere vesile olmuş olabilir. Nitekim ‘yaylaya’ veya ‘yazlığa’ göç, tesirini günümüzde de devam ettiren bir hadisedir. Bizim söz konusu edeceğimiz kuru bozumu, XIX. Yüzyıl sonları ile XX. Yüzyıl başlarında kalabalık bir Türk köyünün en önemli toplu şenliklerinden birisidir. Kuru bozumu, Türk iktisadi hayatının icaplarına

⁷ Oktay Berber, “Türk Kültüründe Eğlence ve Birlik Unsuru Olarak Düğünler”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 2/10, 2009, s. 1-11.

⁸ Hasan Basri Öngel, *Türk Kültüründe Spor*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2001, s. 292.

⁹ Eski çağlarda Avrupa toplumundaki festivaller hakkında bkz.: Meltem Çağlayan Takımcı, *Antik Çağ’da Bayramlar ve Festivaller (Yunan-Roma)*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2016.

¹⁰ Seyit Yöre, “Âşık Seyrâni Festivali ve Müziksel Özellikleri”, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi*, Sayı: 75, 2015, s. 146.

¹¹ Reşat İzbirak, *Coğrafya Terimleri Sözlüğü*, MEB Yayınları, İstanbul 1997, s. 81; Nedim İpek, “Kaynakların Dilinde Göç Kavramı”, *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, Sayı: 9/17, 2014, s. 12.

¹² Tuncer Baykara, *Türk Kültürü*, IQ Kültür Sanat Yayınları, İstanbul 2005, s. 297.

¹³ Suraiya Faroqhi, *Osmanlı Şehirleri ve Kırsal Hayatı*, Doğubaki Yayınları, İstanbul 2006, s. 164.

¹⁴ M. De M. D’ohsson, *18. Yüzyıl Türkiye’sinde Örf ve Adetler*, Kervan Kitapçılık, İstanbul 1977, s. 240-241.

¹⁵ Osmanlı’da eğlenceler konusunda bkz.: Gülsüm Ezgi Korkmaz, *Sürnâmelerde 1582 Şenliği*, Yüksek Lisans Tezi, Bilkent Üniversitesi, Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2004.

¹⁶ Derya Ocak, *XVI. Yüzyıl Osmanlı Şenliklerinin Siyasal Boyutları ve Gündelik Hayata Etkileri*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2006, s. 26, 104.

uygun şenlikler arasında en başta geleni sayılabilir. Çünkü bunda hayvancılık ve ziraat iç içe girmiştir.”¹⁷

Geçmişte “saban toyu” diye adlandırılan eski bir şenlik de Türk kültüründe önemli bir yer tutmuş olan görkemli bir mahsul eğlencesiydi. Baykara’nın aktarımına göre bu eğlence, Başkurtların ve diğer bazı Türk topluluklarının en büyük eğlencelerinden biriydi; “Türk şenliksiz ve eğlencesiz olamazdı”¹⁸.

Türklerde yazın gelişi, gösterişli kutlamalarla karşılanmıştır. Bereketi sembol eden sıcağa ve suya büyük bir önem atfedilirdi. Hızır Nebi inancı ve bahardaki yılbaşı eğlenceleri buradan doğmuştur. Yazın gelişi yaylacı ve ziraatçı Türk toplumu için diriliş, hayat ve bereket demektir¹⁹. Konargöçer Türk topluluklarının baharda kutladıkları “Saya bayramı” da aynı menşelidir. Başka bir şenlik ise Orta Anadolu’da yapılan “çiğdem eğlencesi”dir. Baharda, karlar erimeye, dağlarda çiçekler açmaya başladığı zaman yapılmaktadır. Bu kutlamalar geleneksel biçimde topladıkları çiğdemlerle birlikte kapı kapı gezerek baharı müjdeleme şeklindedir²⁰.

Anadolu’daki yaylacı topluluklarda görülen göç şenlikleri, yaylaya göçten önce ya da yaylaya varıldığında, hatta yayla dönüşü köylerde yapılan, yerel nitelikli birtakım gösterileri içermektedir. Göç şenlikleri geleneksel bayramlar gibi, “topluluğun bütünü için ve bütününce düzenlenen, uygulanan törenlerin bileşimi” olsa bile her yıl farklı günlerde kutlanabildiği için bayram niteliğinden uzak şenliklerdir²¹. Göka, Türklerin yaylacılık gelenekleri hakkında bazı tarihsel tespitlerde bulunmuştur:

“... Bugün birçok ilimizde süren yaylaya çıkma âdetinde ve yayla şenliklerinde göçebelik zamanlarının izini görmemek mümkün değildir. Yayla tutkusu içimizde ‘mantık ile açıklanmayacak derin bir istek ve içgüdü’dür. ‘Yayla’ sözü dilimizde, adeta ‘cennet’e yakın imgelerle tasvir edilmektedir.”²²

Türk boylarının, yaylacılığın yanı sıra kışlaklarında kendilerine yetecek ölçüde tarım ve ziraat işleriyle meşgul olması, Osmanlı döneminden beri süregelen bir durumdur²³. Ancak 18. yüzyılda Osmanlı Devleti bunu yetersiz bularak boş araziler üzerinde verimli toprakları işletmek ve devlet gelirlerini arttırmak için konargöçer yaylacı Türk boylarını iskân etmeye bir bakıma yaşam tarzlarını değiştirmeye çalışmıştır. Ancak bu yöndeki pek çok uygulama, konargöçerler üzerinde etkisiz olmuştur. Osmanlı idarecilerinin tüm girişimlerine rağmen, Türk boyları yaşam tarzlarından vazgeçememişlerdir. Aksine, 18. yüzyıldaki iskân siyaseti neticesinde birçok isyan ve kargaşa çıkmış, toplumda büyük ölçüde asayiş bozulmuştur²⁴.

2. Giresun Yöresinde Şenlik ve Eğlence: “Kaynağa Gitmek” ve Otçu Göçü

1071’de Malazgirt Savaşı’nın Türklerin zaferiyle sonuçlanmasıyla başlayan akınlarla Giresun-Ordu yöresine gelen Türk toplulukları, kısa sürede sahil boyunda sağladıkları askerî istihkâmların haricinde akarsular ve vadilerin oluşturduğu doğal geçitlerle yayla-sahil arasında

¹⁷ T. Baykara, *a.g.e.*, s. 298.

¹⁸ T. Baykara, *a.g.e.*, s. 303-305.

¹⁹ Giresun-Dereli yöresinde her yıl 19 Mayıs’ta Kuzgun Tepe’ye çıkılarak kutlanan Hıdırellez de bir “kaynak” niteliğindedir. Tıpkı otçu göçü geleneğinde olduğu gibi, burada çevre köylerden birbirini tanımayan insanlar Hıdırellez kutlamaları için bir araya gelir, eğlenir ve kaynaşır; bkz.: M. Kaya, “Dereli Yöresinde Hıdırellez Geleneği”, *Sisdağı*, 27 Aralık 2017, s. 6.

²⁰ Abdulhaluk M. Çay, *Türk Ergenekon Bayramı Nevruz*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 1991, s. 50-54.

²¹ M. Muhtar Kutlu, *Şavaklı Türkmenlerde Göçer Hayvancılık*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1987, s. 123.

²² Erol Göka, *Türkün Göçebe Ruhu*, Timaş Yayınları, İstanbul 2010, s. 116.

²³ Cengiz Orhunlu, *Osmanlı İmparatorluğu’nda Aşiretlerin İskânı*, Eren Yayınları, İstanbul 1987, s. 88.

²⁴ Yusuf Halaçoğlu, *XVIII. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu’nun İskân Siyaseti ve Aşiretlerin Yerleştirilmesi*, TTK Yayınları, Ankara 2006, s. 42.

yoğun bir faaliyet hattı kurmuşlardır²⁵. Aynı süreçte Doğu Karadeniz Bölgesi'ne yayılan Çepniler, yoğun olarak Giresun yöresine yerleşmişlerdir²⁶.

Tirebolulu Binbaşı Hüseyin Avni, 1915'te yazdığı bir makalede, Tirebolu yöresindeki Çepni Türklerinin eski töreleri olan otçu göçünü koruyup, sürdürdüklerini belirtmiştir. Otçu göçünün kökenlerini irdeleyen makalede, göçer Türklerin eskiden hayvancılıkla meşgul oldukları ancak bunların, ailelerin ihtiyaçlarına cevap vermemeye başlamasıyla ekinliklerin ortaya çıktığı ve böylece toplumun iki ayrı meşgaleye yönelmek zorunda kaldığı bildirilmektedir. Hayvancılığın ve tarımın vazgeçilmez uğraş haline gelmesiyle işler ikiye bölünmüş, ortaya otçu göçü çıkmıştır²⁷.

Hüseyin Avni'nin bildirdiğine göre, Osmanlı hâkimiyetinin son yıllarına dek yöre insanı her yıl şubat ayı sonlarında yaylalara çıkmaya başlardı. Genellikle köylerde²⁸ çalışacak güce sahip olmayan çocuklar ve yaşlılar, hayvanlarla birlikte yaylaya gönderilirdi. İş yapacak gelinler ve yetişkinler köyde kalırlar, imece usulüyle tarlaları ekerlerdi. Yöre arazilerinin genelde yamaç olmasından dolayı sabanla tarla sürme yaygın değildi. Mayıs ayına dek süren darı ekimi ve tarladan yabancı otların iki defa kazılmasının ardından yayla hazırlıkları başlardı. Herkes en güzel kıyafetlerini giyer, yolluk hazırlardı. Erkekler silahlarını kuşanır, kemeçe ve diğer çalgılarını yanlarına alırlardı. Her köyün insanları ayrı gruplar halinde Perşembe günü toplanır, yola koyulurdu²⁹. Bazı köylerin yaylaya uzaklıkları iki günü bulduğundan, buradakiler Cuma günü yaylada olabilmek için Çarşamba'dan yola çıkarlardı³⁰.

Yayla yolunda büyük bir şölen olurdu. Erkekler silah atar, türkü söyler, nara atar ve kemeçe çalarlardı. İnsanlar, kümeler halinde hem eğlenir hem de çabuk yürürdü. Ortalama bir günlük sürede yaylaya varılırdı. Obalara yaklaşıncaya heyecan artar, silah patlamaları dağları inletir, naralar atılırdı. Cuma günü (derim günü)³¹ köylüler obalarına vardıklarında toplanıp pazar yerine (derek/derneklerine)³² varırlar ve bir araya gelirlerdi. Burada büyük bir şölen yaparlardı. Cumartesi günü aynı kutlamalarla köylerine dönerler, fındık bahçelerinin bakımlarını yapmaya koyulurlardı³³. Bu sürece yörede "otçu göçü" denilmekteydi. Otçu göçü, Giresun'un kıyı ilçelerinde rastlanan bir gelenek olmakla birlikte daha ziyade Espiye, Tirebolu, Görele, Eynesil ve Şalpazarı yöresinde yaygındır³⁴.

Haziran sonu ile Temmuz ortalarına³⁵ rastlayan otçu göçünde, yayla yolları kalabalık insan kümelerinin kutlamalarının yanı sıra hayvanların çan, kelek ve kor sesleri ile donanırdı. Otçu göçünü anlatan eski kuşak, bu sesleri eşsiz bir orkestraya benzetmektedir³⁶. Korkmaz, çocukluğuna tesadüf eden 1950-1960'lı yıllardaki otçu göçüne dair anılarında şöyle yazmıştır:

²⁵ Feridun M. Emecen, *Doğu Karadeniz'de İki Kıyı Kasabasının Tarihi: Bulancak Piraziz*, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2005, s. 68.

²⁶ Çepnilerin Giresun yöresindeki iskan faaliyetleri için ayrıca bkz.: Faruk Sümer, *Çepniler*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul 1991; M. Kaya, *Çepniler: Tarihi Serüveni ve Giresun Espiye Yöresinin Kültür Kökenleri*, Togan Yayınları, İstanbul 2011.

²⁷ Tirebolulu Hüseyin Avni Alparslan, "Türk Bayramlarından Otçu Göçü", *Türk Yurdu*, 4 Haziran 1331, Sayı: 8/7, s. 122-127; İsmail Hacıfettahoğlu, *Sakarya Şehidi Hüseyin Avni Bey*, Atlas Yayınları, Ankara 2003, s. 153-158.

²⁸ Yörede yayladakiler köye "cenik" demektedirler.

²⁹ T. H. A. Alparslan, *a.g.m.*, s. 122-127; İ. Hacıfettahoğlu, *a.g.e.*, s. 153-158.

³⁰ Beytullah Dönmez-Gökhan Hamzaçebi, "Karaovacık Yayla Şenlikleri ve Otçu Göçü Şenlikleri", *Espiye Sempozyumu (24 Haziran 2006) Bildiriler*, Espiye Belediyesi Yayınları, İstanbul 2007, s. 223.

³¹ Yörede "derim"; derlenme, toplanma, bir araya gelme; dernek olma, anlamında kullanılmaktadır.

³² Eski tarihlerden beri yaylalarda "dernek" denilen panayırlar kurulmaktadır. Trabzon'un Dernekpazarı ilçesinin ad menşei bu panayırlara dayanmaktadır; Süleyman Pekin, *Harşit Havzasında Çepniler*, Berikan Yayınları, Ankara 2013, s. 197.

³³ T. H. A. Alparslan, *a.g.m.*, s. 122-127.

³⁴ Ali Bilir, "Görele Yöresi Yayla Hayatı", *Görele Kültür Sanat Sempozyumu (20 Aralık 2003) Bildiriler*, Hazırlayan: S. Çiçek-S. Kaya-A. Yüksel, Melisa Matbaacılık, İstanbul 2005, s. 67.

³⁵ Yörede "Orak ayı" olarak bilinir.

³⁶ Yalçın Korkmaz, *Çocukluğumda Yayla Göçleri*, Yaz Yayınları, İstanbul 2016, s. 25-27.

“Yaylaya göçü anlatırken, Doğu Karadeniz Bölgesi’ndeki tüm yayla göçlerinin, bölge sakinleri her ne kadar değişik güzergâhlardan, değişik flora ve dağ yollarından yaylalarına gitmiş olsalar da, göçe hazırlıkları, yol boyunca yaşananlar, çekilen zahmetler, alınan zevk ve geleneklerin birbiriyle benzerlikler taşıdığını kabul etmek gerekir. Mekânlar, kullanılan yollar farklılık teşkil etmiş olsa da, göç olgusu hemen hemen aynıdır. Zaten niyet yaylaya gitmek, yaylalarda oluşan obalarda yeni bir hayatın zevkli telaşına girmektir.”³⁷

Korkmaz’ın anılarında, yayla göçlerinin yöre insanı için oldukça heyecanlı bir süreç olduğu anlatılmaktadır: Öncelikle göç tarihi belirlenir ve yoğun bir hazırlık başlar. Eksikler tamamlanmaya çalışılsa da hiç bitmez ancak yolculuk başlar: “Göç yolda düzülür” sözü bundandır. Katırlar ve atlar yüklenir. Boyunlarına çan ve korlar takılır. İnekler boncuklarla ve çeşitli dokumalarla süslenir. Göçlerin yol güzergâhındaki dinlenme yerleri, nerelerde hangi hanlarda durulacağı yola çıkmadan kararlaştırılmıştır. Sabah erkenden kalkılacağı halde yayla yolcuları o gece heyecandan uyuyamazlar. Sabahın erken saatlerinde karnını doyurup yola koyulan göçler, yol boyunca çan ve kor sesleriyle ıssız vadileri, dağları şenlendirirler³⁸. “Türk’ün karnı doyunca gözü yolda olur”³⁹ sözü, Türklerin bu durumlarını özetlemektedir. Geleneksel yaylacılık yaşantısı, yöre toplumunun hafızasında koşulsuz bağlanmışlık biçiminde yer edinmiştir. Yerel atasözleri de yöre insanının yayla bağımlılığını doğrulamaktadır:

“Yazın yayla suyu içmeyen kışın soğuğuna dayanamaz.”⁴⁰

“Bir ekmeğin varsa yarısını yaylada ye!”⁴¹

Giresun yöresinde yaylalara yılda üç kısım göç düzenlenmektedir. Birinci göç, “yaz göçü” adını taşımaktadır. Hayvanların göçürüldüğü zamandır. Nisan-Mayıs aylarında ailedeki çalışan bireyler yaylalara çıkarak evleri şenlendirmekte, tarlayı imar etmekte ve hayvanları yerleştirerek bakımlarını sağlamaktadırlar. İkinci göç otçu göçüdür. Yayla sezonunun ortasına rastlamaktadır. Köydeki tarla ve bahçe işleri bittiğinde, son olarak ekinlerin dibindeki yabancı otlar kazınmaktadır. Bundan ötürü ikinci göç, “otçu göçü” adını almıştır: “Otçu göçü bir nevi düğün-bayram günüdür”⁴². Üçüncü göçe “güz göçü” denilmektedir. Korkmaz’ın belirttiğine göre, güz göçünde “Eynesil, Görele, Tirebolu, Espiye yöresinden birçok yaylacılar, yaylalara Güce’den geçerek giderlerdi. Bölgede eskiden iki yayla yolu vardı. İlit üzerinden giden Kıran yolu ve Şabankalesi altından giden Yaşmaklı Ağaçaşbaşı yolu.”⁴³

Harşit Vadisi’ndeki geleneksel otçu göçünün yansımaları da yöre anlatılarına şöyle yansımıştır:

“İnsanlarda bir telaş, bir hazırlık... Sormayın gitsin. Sebebi ne ola ki bu telaşın diye düşünmeye başlamıştım ki sanki bir ses duydum. Göç, göç, göç. Diyordu! Bu ne göçü acaba? derken, yayla dedi birileri. Şimdi anlaşıldı bu telaşın sebebi. Yayla zamanı gelmişti yine... Bir hazırlık bir hazırlık, sormayın gitsin... Yarın Perşembe... Yaylaya göçeceğiz, erken yatın diyorlar. Herkes yatakta ama benim kafama takılıyor, ‘neden perşembe’. Sonra anımsıyorum, pazartesi-perşembe yaylaya, çarşamba-cumartesi köye. Bu, yüzyıllardır hep böyle olmuş. Kimse de sebebini araştırmamış. Sabahın seher vakti, herkes ayakta. İnsanların telaşı sanki hayvanlara da bulaşmış. Koyunlara fazladan çan, kelek takılmış; ineklerin alınlarına nazarlıklar, buzağuların boynuna yeni menükler hazırlanmış. Adeta yola çıkmak için hazırlanıyorlar, derken efendim, katırlar semerlenip yüklenmiş. Cümbür cemaat herkes yollarda, bir gürültü, bir hengâmedir gidiyor...”⁴⁴

Güce yöresindeki otçu göçlerini araştıran Kufacı, bir çalışmasında şunları aktarmaktadır:

“Otçu göçleri Perşembe günü yola çıkar, ertesi Cuma günü aynı şenlikle Karaovacık pazarına gider. Pazara belki 30 pare köyün otçu göçü alayı gelmiştir. Davul, zurna, kemençe şenlik horan akşama

³⁷ Y. Korkmaz, *a.g.e.*, s. 12.

³⁸ Y. Korkmaz, *a.g.e.*, s. 12, 13.

³⁹ İsmail Tokalak, *Bizans-Osmanlı Sentezi*, Gülerboy Yayınları, İstanbul 2006, s. 553.

⁴⁰ Ahmet Kufacı, *Giresun İli Güce Yöresi Araştırmaları*, Sonhaber Yayınları, Trabzon 2016, s. 262.

⁴¹ A. Kufacı, *a.g.e.*, s. 262.

⁴² A. Kufacı, *a.g.e.*, s. 264.

⁴³ Y. Korkmaz, *a.g.e.*, s. 125-126.

⁴⁴ Ekrem Ünlü, *Harşit Vadisi Tarih ve Kültür Yazıları*, Arı Sanat yay., İstanbul 2015, s. 109-113.

kadar sürer. İyi kötü silahını kapan ateşe başladılar. 1980 yılından önce her Pazar şenliğinde üç beş adam vurulurdu. Nihayet o kötü günler geride kaldı.”⁴⁵

Kufacı'nın yöreden derlediği otçu göçü türkülerinde bu geleneğe ait önemli imgeler yer almaktadır:

“Patlar barut tabancaları, üstüne de dinamit

Kafilenin mimarı Hacı Ömerin Hamit

Yayla yollarından geldik bizim obaya

Selam olsun obamız Kulparlılara⁴⁶

Biz obaya gelende obalı çıktı seyre

Toptan horan bağladık Göğyamanın düzüne

Ayaklar vura vura topraklara iz etti

Kulparın otçu göçü işte burada bitti”⁴⁷

Geleneksel Türk yaşam tarzının dinamizmini sürdüren yayla göçleri, aynı zamanda kadın ve erkeğin sosyal yaşamda paydaş koşullarda yaşadıklarının bir göstergesidir. Eski dönemlerdeki Türk eğlenceleri ve oyunlarında bile bu paydaşlığı görebilmek mümkündür. Asya'daki Türk halkları arasında eskiden beri varlığını koruyan “Kız ve Kelin Kovuu” adlı oyunda kadın ve erkeğin yan yana, eşit rollere sahip olmaları, Türklerin her coğrafyada kadın-erkek sosyal paydaşlığını sürdürdüğünün bir göstergesidir⁴⁸. Bu paydaşlıklar eğlenceye, şenliğe endeksli tanışmaları, kaynaşmaları ortaya çıkararak bireyleri sosyalleştirmiştir.

Her yıl 20 Mayıs'ta (Rumi 7 Mayıs) Giresun'da, Aksu deresi ağzında kutlanan ve kökeni eski çağlara dayanan bir “kaynak” olan Aksu şenliği, birçok uygarlığa ev sahipliği yapmış ve onlardan beslenmiş kültürel gelenekler arasındadır. Toplumun her kesiminden insanların bir araya geldiği şenlikte, Hamza Taşı'nın üzerinde yedi kere dönme, sacayaktan geçme, denizi taşlama, denize girme, adanın etrafının kayıkla dönme gibi uygulamalar gerçekleştirilmektedir⁴⁹. Aksu şenliğindeki bu geleneksel uygulamalar, çok tanrılı eski topluluklar döneminden kalma ritüellerin yansımasıdır. Otçu göçü şenlikleri, nispeten daha yeni bir gelenektir ve iktisadi ihtiyaçlardan doğmuştur.

Halkevlerinin çıkardığı Aksu dergisindeki bazı bilgilere göre, Keşap Nahiyesi'nin Bayrambey, Unaca, Balıklısu köylerinde 1930-1940'larda çeşitli geleneksel şenlikler düzenlenmekteydi. İnsanlar, bu köylerin orta yerindeki Gürten Çayırı'nda toplanarak senenin en güçlü delikanlısını seçerlerdi: “İçlerinden ne sırtı yere gelmez karayağızlar, ne bazusu bükülmez çelikleşmiş koç yiğitler çıkardı”. Köy delikanlıları güreşirlerdi. Burada, güreşten başka etkinlikler de gerçekleştirilirdi. Mahalli oyunlar oynanır, davul, zurna eşliğinde saatlerce horon tepilir, bıçak oyunları, yürüme, kırma, karşılama denilen eski oyunlar oynanır, gençler dağları inleyen türküler söylerlerdi⁵⁰.

Dinî, millî ve iktisadi bayramlar, belirli günlerde halkın katılımıyla yapılan ortak kutlamalardır. Çocuk ve yetişkinlere yönelik oyunlar⁵¹ ise bireylerin katılımıyla gerçekleşen

⁴⁵ A. Kufacı, *a.g.e.*, s. 270.

⁴⁶ Kulpar, Güce'nin eski bir köyüdür.

⁴⁷ A. Kufacı, *a.g.e.*, s. 270.

⁴⁸ Mehmet Türkmen vd., “Dünden-Bugüne Türklere Kız ve Kelin Kovuu Oyunu”, *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı: 6/1 (2005), s. 50.

⁴⁹ Fatma Jale Gül Göncüler, “Halkbilimsel Unsurlar Açısından Aksu Festivali'nin Değerlendirilmesi”, *Uluslararası Giresun ve Doğu Karadeniz Sosyal Bilimler Sempozyumu (09-11 Ekim 2008) Bildiriler*, Cilt: 2, Giresun Belediyesi Yayınları, Ankara 2009, s. 623-627.

⁵⁰ Ş. Turgut, “Giresun Sporunun Geçmiş Zamanlarına Bir Bakış”, *Aksu*, Sayı: 2/19, 1940, s. 28-29.

⁵¹ Trabzon yöresi çocuk ve yetişkin oyunları, eğlenceleri için bkz. İskender Keleş, “Trabzon-Çarşıbaşı Yöresi Oyun Folkloru”, *Uluslararası Karadeniz Havzası Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 1/1, 2015, s. 132-147.

sistemli ve kurallı eğlencelerdir. Ancak otçu göçü tam anlamıyla şenlik, eğlence ve kaynaktır. Komşu köyler arasında kaynaşmanın sağlandığı, halkın her kesimine hitap eden, yaşam tarzıyla iç içe olan ve ekonomik koşullardan doğmuş şenliklerdir. Yaşanan iktisadi süreç, eğlenceye dönüştürülmüştür ki, bu da halkın yaşam tarzının milli perspektifle yorumlanmasının bir sonucudur.

3. Kaynak ve “Kaynağa Gitmek”

“Kaynağa gitmek” kavramının daha iyi anlaşılması için öncelikle “kaynak” sözcüğünün Türkçenin çeşitli lehçe ve ağızlarındaki anlamlarına bakmak gerekir. “Kaynak” sözcüğü Türk lehçelerinde genel olarak; suyun çıktığı yeri, bir şeyin kökenini, araştırmalarda başvuru delil ve materyali, ısı yoluyla yapıştırmayı, “kaynamak” ise sıvının yeterli derecede ısınmasını ifade etmektedir. Sözcük, biçim bakımından incelendiğinde bazı lehçelerde k↔g değişimi görülmektedir. Bazı Türk lehçelerinde ise “kaynak” sözcüğü yerine “sığanak” (Başkurt), bulak (Kazak), derek (Kazak), manba (Özbek), çırganak (Tatar), gibi sözcükler kullanılmaktadır⁵². Ancak bunlar “kaynağa gitmek” kavramındaki anlamı içermemektedir.

Derleme Sözlüğü’nde “kaynamak” eylemiyle ilgili sözcüklerin, Anadolu’nun çeşitli bölgelerinde genellikle hareketlilik anlamında kullanıldığı görülmektedir:⁵³

- Gaynadannih etmek: Kavgayı kızıştırmak (Gümüşhane-Şiran yör.).
- Gaynarca: Göze, kaynak (Gümüşhane-Şiran).
- Gaynaruh: Kaynamaya yakın (Gümüşhane-Şiran).
- Gaynaşık: Şımarık (Düzce-Bolu).
- Gaynaşmak: Yakın dost olmak (Gümüşhane-Şiran).
- Gaynaşmak: Kalabalık yaparak ele ayağa dolaşmak (Tutmaç-Sivas).
- Gaynaşuh: Çok yakın dost (Gümüşhane-Şiran).
- Kaynak: Eğlence (Bor-Niğde).
- Kaynak: Eğlendirici, neşeli kimse (Çorum-İskilip, Tokat-Develi).
- Kaynaklı: Eğlenceli (Konya).
- Kaynama: Kum ve kireçten yapılan harç ile örülen sağlam duvar (Trabzon ilçe ve köyleri).
- Kaynamak: Yerinde duramamak, oynamak (Tokat).

Türkçenin en eski sözlüğü olan Kaşgarlı Mahmut’un yazdığı Divan-ı Lüğati’t-Türk’te “qaynadı/qayındı” sözcüğü “kaynadı” anlamında verilmiştir⁵⁴. Eserde, şenlik ve eğlence ile doğrudan ilgili sözcükler ve karşılıkları ise şunlardır:

- Badram/bayram: Halkın hep birlikte yaşadığı sevinç ve eğlence hali. Toprak çiçeklerle bezendiği zaman bardam yer: latif toprak denir... Oğuzlar “şenlik, şölen günü”ne bayram der; çünkü bu gün sevinç ve eğlence günüdür⁵⁵.
- Kestem: Aniden gelen misafirlere verilen ziyafet⁵⁶.
- Sörçük/sörçek: Akşam toplantısı⁵⁷.
- Sugdiç: Kışın dostlar arasında sıra ile yapılan şölen⁵⁸.
- Şanbuy: Davetten sonra yapılan içkili şölen⁵⁹.

⁵² Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1991, s. 458-459.

⁵³ Derleme Sözlüğü, Cilt: VI-VIII, TDK Yayınları, Ankara 1993, s. 2704.

⁵⁴ Kaşgarlı Mahmut, *Divan-ü Lüğati’t Türk*, Hazırlayan: S. Erdi-S. T. Yurteser, Kabalcı Yayınları, İstanbul 2005, s. 417.

⁵⁵ K. Mahmut, *a.g.e.*, s. 166, 178.

⁵⁶ K. Mahmut, *a.g.e.*, s. 309.

⁵⁷ K. Mahmut, *a.g.e.*, s. 505.

⁵⁸ Bu sözcük, Divan-ı Lüğati’t-Türk’ün Besim Atalay tarafından çevrilen versiyonunda yer almaktadır; bkz. K. Mahmut, *Divan-ü Lüğati’t-Türk*, Cilt: 1, Çeviren: B. Atalay, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2006, s. 455.

Tepreşdi: “Kişi kamuğ tepreşdi = bütün halk tepreşti, hareketlendi/kaynaştı”⁶⁰.

Bugün Giresun yöresinde “terpeşük, tepreşük” sözcükleri, karışıklık ve iç içe olma durumunu ifade etmek için; “depreşmek, depişmek, depinmek” sözcükleri ise sallanmak, oynamak anlamında kullanılmaktadır.

Trabzon yöresinde “gaynaşık” (gaynaşuk, kaynaşık) sözcüğü, “yakın dost, ilişkileri yakın olan”;⁶¹ kaynama sözcüğü ise kum ve kireç karıştırılarak yapılan duvar anlamında kullanılmaktadır.⁶²

Aydın yöresi ağzında “gayneşmek” sözcüğü kaynaşmayı, karışıklığı ve ortalıkta gereksiz dolaşarak kalabalık yapmayı ifade etmektedir.⁶³

Kıpçak Türkçesi Sözlüğü’nde “kaynamak” eyleminin karşılığı “birleşmek” olarak verilmiştir.⁶⁴ Giresun yöresinde kırılan kemiğin veya açık yaranın iyileşmesi, “et/kemik kaynadı” şeklinde ifade edilmektedir.⁶⁵

Timurtaş, “kaynaşma” sözcüğünün bazı metinlerde kayşa (heyelan, kayma, kaynaşma)⁶⁶ şeklinde kullanıldığını bildirmiştir.

“Kaynamak” eylemi, Argo Sözlüğü’nde “çalınmak, kaybolmak, unutulmak” anlamlarında verilmiştir.⁶⁷

“Kaynak” sözcüğüyle ilgili Osmanlı dönemi sözlüklerinde ise herhangi bir kayda rastlanmamıştır.⁶⁸

Giresun yöresinde kullanılmakta olan “kaynağa gitmek”⁶⁹ kavramı, doğrudan doğruya eğlence ile ilişkilidir. Eğlence sürecinde farklı statü ve yaştaki insanların bir araya gelip tanışması, “kaynaşma” olarak kabul edilmiştir. Ayrıca “kaynamak” eylemindeki hareketlilik anlamı da kavramın eğlence ile ilişkisini destekler niteliktedir.

Yörede düğünler, bayramlar, asker uğurlama törenleri⁷⁰ ve otçu göçü gibi bazı yerel şenlikler halk arasında “kaynak” olarak adlandırılan; kaynaşılan etkinliklerdir. Yirminci yüzyıl başlarında Giresun’da kutlanan fındık bayramları da unutulmuş geleneksel kaynaklardan biridir. Yörede “kaynak”, geleneksel ancak her yıl farklı günlerde kutlanan şenlikleri ifade etmektedir. Örneğin, geçmişte ordunun bir şehri fethetmesinin ardından yapılan zafer kutlamaları⁷¹ kaynaklara örnek teşkil etmemektedir. Kaynaklar daha çok yerel ve toplumsal şenlikleri kapsamaktadır.

⁵⁹ K. Mahmut, *a.g.e.*, s. 520.

⁶⁰ K. Mahmut, *a.g.e.*, s. 552; Sezai Balcı-Mevlüt Kaya, “Divan-ü Lügati’t-Türk’ten Giresun Sosyal Antropolojisine Uzanan Söz Varlığı”, *Uluslararası Karadeniz Havzası Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 1/3, 2015, s. 298.

⁶¹ Necati Demir, *Trabzon ve Yöresi Ağzları-III*, Gazi Kitabevi, Ankara 2006, s. 100.

⁶² Kudret Emiroğlu, *Trabzon-Maçka Etimoloji Sözlüğü*, Gülen Ofset, İstanbul 1989, s. 148.

⁶³ Arif A. Uygucu, *Aydın Ağzı ve Sözlüğü*, Kolalı Matbaası, Aydın 2006, s. 179.

⁶⁴ Recep Toparlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Erzurum 1993, s. 109.

⁶⁵ *Emine Kaya ile yapılan görüşme*, 06.01.2018.

⁶⁶ Faruk K. Timurtaş, *Uydurma Olan ve Olmayan Yeni Kelimeler Sözlüğü*, Umur Yayınları, İstanbul 1978, s. 109.

⁶⁷ Hulki Aktunç, *Türkçenin Büyük Argo Sözlüğü (Tanıklarıyla)*, Yapı Kredi yay., İstanbul 1998, s. 171.

⁶⁸ Ahmet Rifat, *Lügat-i Tarihiyye-I*, Mahmutbey Matbaası, İstanbul 1299; Ahmet Vefik, *Lehçe-i Osmanî-I*, Matbuat-ı Amire, İstanbul 1293; Şemseddin Sami, *Kâmus-ı Türkî*, Enderun Kitabevi, İstanbul 1989.

⁶⁹ Halk ağzında “kaynağa gitmek” şeklinde kullanılır.

⁷⁰ Yörede asker uğurlama törenleri de bir nevi “kaynak” şeklinde gerçekleşir. Askerlik çağına gelmiş olan gençler, komşu, arkadaş ve akrabalarıyla vedalaşır. Askere gitmeden bir veya birkaç gün önce eğlenceli asker geceleri düzenlenir.

⁷¹ Ziya Gökalp, 1922’deki “Büyük Şenlikler” başlıklı yazısında Türk ordusunun 9 Eylül’de işgal altında bulunan İzmir’e girişini anlatmıştır. Ordunun şehre girmesiyle büyük bir bayram havasının yaşanması ve yerli halkın coşku içinde kutlamalar yapması Gökalp tarafından “şenlik” olarak adlandırılmıştır; Ziya Gökalp, “Büyük Şenlik”, *Makaleler VII*, Hazırlayan: M. Abdülhaluk Çay, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1982, s. 291.

Giresun yöresinde hâlâ Kümbet, Bektaş, Karaovacık, Sisdağı, Kadırğa, Kazıkbeli,⁷² Kulakkaya gibi yaylalarda yaz aylarının önceden belirlenen günlerinde yöresel müzikler⁷³ eşliğinde şenlikler düzenlenmektedir. Bu şenliklere katılmayı, yöre yaşlıları “kaynağa gitmek” şeklinde ifade etmektedirler.

Giresun yöresinde toplanan kalabalığı, tanışılan, kaynaşılacak etkinlikleri ve şenlikleri ifade eden “kaynak/gaynak”⁷⁴ sözcüğü farklı anlamlarda da kullanılmaktadır. Bu hususta karıştırılmaması gereken yerel bir beddua akla gelmektedir:

“Gaynağa git!”⁷⁵

Bu beddua “kaybol, sır ol!” anlamında söylenen bir öfke sözüdür. Eğlence veya şenlik anlamı taşımamaktadır. Ayrıca, ansızın gözden kaybolan biri için de “kaynadı” tabiri kullanılmaktadır⁷⁶.

Şenlikler için kullanan “kaynak” sözcüğünün dayanağı olan “kaynaşma” durumunun zıddı ise yörede “dağılma, ayrışma” manasında kullanılan “karcaşma”dır⁷⁷. “Kaynak” denilen şenliklerin başında gelen otçu göçü şenliğinin yörede ortaya çıkışı, yaylacılığın yanı sıra bahçe ve tarla işlerinin geçim meşgalesine dönüşmesiyle olmuştur⁷⁸. Otçu göçünde kadın ve erkeklerin aynı ekonomik koşulların neticesinde bir arada olmalarının gerekliliği, Türk kültürüne temellenmekle birlikte, yörede oynanan karma halk oyunlarına yansımıştır⁷⁹.

Sonuç

Türklerin geleneksel yaşam tarzları olan yaylacılık, bozkır halkının bir arada yaşama tecrübesini perçinlemiş, boylar, aileler ve bireyler arasında sözlü hukuka dayalı düzenlemeleri beraberinde getirmiştir. Mal edinme, paylaşım, oba ve otlak hukukunu kendi aralarında düzenlemek, uygulamak ve gelenekselleştirmek zorunda kalan Türk boyları, iktisadi yaşantılarını milli karakterleriyle yorumlamış, zamanın değişen koşullarına göre yeniden şekillendirmişlerdir. Bu yeniden şekillendirme sürecinde, hayvancılığın yanında ziraatın da önem kazanmasıyla Giresun yöresinin yaylacılık kültüründe bir ara zaman ortaya çıkmıştır. Çalışmada ele alınan ve yakın zamanlara dek Giresun yöresinde “kaynak” olarak adlandırılmış olan otçu göçü şenlikleri iktisadi ihtiyaçların değişkenlerine endeksli olarak unutulmuş ve amacının dışında nostaljik bir hâl almıştır.

Her ne kadar iktisadi gereksinimlerin bir sonucu olarak ortaya çıkmışsa da kaynaşmanın sağlandığı önemli bir etkinlik olan otçu göçü şenlikleri, yirminci yüzyıl sonlarına doğru yalnızca

⁷² Kazıkbeli yaylasında şenlikler ve eğlenceler hakkında bkz.: Temel Gündoğdu, *Kazıkbeli Yaylası; Doğu Karadeniz’de Bir Yayla*, Kişisel Yayınlar, İstanbul 2014.

⁷³ Abdullah Akat, “Doğu Karadeniz Bölgesi Müziklerinin Popülerleşme Süreci ve Etkilenimleri”, <http://www.ayk.gov.tr/wp-content/uploads/2015/01/AKAT-Abdullah-DO%4%9EU-KARADEN%4%B0Z-B%3%96LGES%4%B0-M%3%9CZ%4%B0KLER%4%B0N%4%B0N-POP%3%9CLERLE%5%9EME-S%3%9CREC%4%B0-VE-ETK%4%B0LEN%4%B0MLER%4%B0.pdf> erişim tarihi: 30.12.2017.

⁷⁴ Mehmet Gündoğdu, *Doğu Karadeniz’de Müzik ve Horon Geleneği*, Arı Sanat Yayınları, İstanbul 2016, s. 82.

⁷⁵ Mevlüt Kaya, *Bir Çepni Köyü Tarihi ve Kültürü*, Yüksel Ofset, Samsun 2007, s. 47.

⁷⁶ M. Kaya, “Bir Çepni Köyü”, s. 86.

⁷⁷ Sözcüğün yöresel kullanımına bir örnek: “Arılar karcaştı”.

⁷⁸ Bu geçiş sürecinin öncesinde yörede ve Anadolu genelinde Türkler arasında farklı eğlenceler gerçekleştirilmektedir. Türkler, Rumlar ve Ermenilerle Anadolu’da bir arada yaşadıkları 13.-14. yüzyıllarda, yaylaya çıkarken emanetlerini gayrimüslimlere bırakıyorlardı. Dönüşte ise onlara hayvan ürünlerinden hediyeler getiriyorlardı. Ancak bu dönemde, her toplumun kendine has eğlenceleri vardı. Hıristiyanlar çan çalıp, ilahiler söyleyerek dini eğlenceler düzenliyorlardı. Ermenilere ait pek çok meyhanede de eğlenceler düzenlenmekteydi. Türkler bu eğlencelere inançlarından ötürü karışmıyor, kendi yaşam tarzlarının ürünü olan panayırılarda daha çok şenlikler düzenliyorlardı. Türklerde şenliklerin kökeni bugünkü festivallerde olduğu gibi ekonomik koşullardan doğuyordu; Mehmed Neşri, *Neşri Tarihi-I*, Haz. Mehmet Altay Köymen, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1983, s. 52; Mehmet Şeker, *Anadolu’da Bir Arada Yaşama Tecrübesi*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2005, s. 68, 95.

⁷⁹ Yöredeki halk oyunları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz.: İdris Ersan Küçük, *Giresun Halk Oyunları*, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir 2015, s. 105.

mahalli idarelerin keyfiyetiyle gerçekleştirilen modern festivaller hâlini almıştır. Buna bağlı olarak, yörede otçu göçünü ifade eden öz Türkçe bir söylem olan “kaynağa gitmek” kavramı unutulmuştur. Bu kavramın tarihsel zemini, çalışmanın genelinden de anlaşılacağı üzere, Türk dili ve kültürünün derinliklerini koruyan millî bir havuza temellenmiştir. Ancak otçu göçü geleneğinin unutulması ve giderek amacının dışında, Batı tarzı festivallere evrilerek yalnızca turizme yönelik gerçekleştirilmesi, yerel bir kültür yozlaşmasıyla sınırlı gibi görülse de genelde Türk dili ve kültürüne kayıp yaşatan bir olgudur. Yöredeki bu “kaynak” kültürünün değişimi/yozaşması sonucunda, otçu göçü geleneğinin özünde bir de zıtlasma ortaya çıkmıştır: Gerçek anlamdaki otçu göçü, yöre halkının iktisadi gereksinimlerini sağlama amacını barındırmaktadır. Fakat modern çağda, Batı tipi festivale evrilen otçu göçü şenlikleri, yöre halkının iktisadi gereksinimlerine değil, yalnızca onların turistik gezilerine ve günübirlik eğlencelerine cevap vermektedir. Bu noktada “kaynağa gitmek” kavramı, ekonomik yönünü kaybederek, özünden, içeriğinden taviz vererek; başkalaşarak kullanımdan kalkmıştır.

Kültürel kayıpları önlemek için öncelikle yerel yönetimlere iş düşmektedir. Yerel yönetimler, üniversitelerdeki araştırmacılarla işbirliği sağlayarak yüzlerce yıllık özgün değerleri modernize ederek yörenin sosyoekonomik ve kültürel kalkınmasına önemli katkılar sağlayabilirler. Bu doğrultuda hazırlanacak kapsamlı projelerin, yöreye ve topluma maddi, manevi katkıları büyük olacak; bireyler özünü tanıyacak, kendine ve topluma yabancılaşmayacaktır. Bireylerin kendine ve içinde yaşadığı topluma yabancılaşmaması, yörenin sosyokültürel kalkınmasının önemli saiklerindedir. Bu çalışmada tarihsel arka planı incelenen “kaynağa gitmek” kavramının unutulması, yöredeki temel ekonomik faaliyetlerin değişimiyle bağlantılıdır ve söz konusu kavram gibi, kökeni tarihin derinliklerinden gelen yüzlerce kavram günden güne unutulmaktadır. Bunların unutulmaması, derlenerek kayda alınması adına gerçekleştirilebilecek en büyük girişim, yerel yönetimlerle üniversitelerin ortak yürüteceği projelerin üretilmesi ve hayata geçirilmesi olacaktır. Ayrıca araştırmacılar, “kaynağa gitmek” gibi özgün kavramları akademik çalışmalar çerçevesinde incelemeli, uluslararası literatürlere taşımalıdır.

Kaynakça

- Ahmet Rifat, *Lügat-i Tarihiyye-I*, Mahmutbey Matbaası, İstanbul 1299.
- Ahmet Vefik, *Lehçe-i Osmanî-I*, Matbuat-ı Amire, İstanbul 1293.
- Akat, Abdullah, “Doğu Karadeniz Bölgesi Müziklerinin Popülerleşme Süreci ve Etkilenimleri”, <http://www.ayk.gov.tr/wp-content/uploads/2015/01/AKAT-Abdullah-DO%C4%9EU-KARADEN%C4%B0Z-B%C3%96LGES%C4%B0-M%C3%9CZ%C4%B0KLER%C4%B0N%C4%B0N-POP%C3%9CLERLE%C5%9EME-S%C3%9CREC%C4%B0-VE-ETK%C4%B0LEN%C4%B0MLER%C4%B0.pdf> erişim tarihi: 30.12.2017.
- Aktunç, Hulki, *Türkçenin Büyük Argo Sözlüğü (Tanıklarıyla)*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1998.
- Balcı, Sezai-Kaya, Mevlüt, “Divan-ü Lügati’t-Türk’ten Giresun Sosyal Antropolojisine Uzanan Söz Varlığı”, *Uluslararası Karadeniz Havzası Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 1/3, 2015, s. 250-316.
- Bauman, Zygmunt, *Çalışma, Tüketim ve Yeni Yoksullar*, Sarmal Yayınları, İstanbul 1999.
- Baykara, Tuncer, *Türk Kültürü*, IQ Kültür Sanat Yayınları, İstanbul 2005.
- Berber, Oktay, “Türk Kültüründe Eğlence ve Birlik Unsuru Olarak Düğünler”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 10/2, 2009, s. 1-11.
- Bilir, Ali, “Görelle Yöresi Yayla Hayatı”, *Görelle Kültür Sanat Sempozyumu (20 Aralık 2003) Bildiriler*, Hazırlayan: S. Çiçek-S.Kaya-A. Yüksel, Melisa Matbaacılık, İstanbul 2005, s. 61-70.
- Bozkurt, Fuat, *Türk İçki Geleneği*, Kapı Yayınları, İstanbul 2006.
- Bozkurt, Nejat, *Felsefe Işıyla Arayışlar*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2012.
- Cullinan, Cormac, *Vahşi Hukuk*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2014.
- Çay, Abdulhaluk M., *Türk Ergenekon Bayramı Nevruz*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 1991.
- D’ohsson, M. De M., *18. Yüzyıl Türkiye’sinde Örf ve Adetler*, Kervan Kitapçılık, İstanbul 1977.
- Demir, Necati, *Trabzon ve Yöresi Ağzları-III*, Gazi Kitabevi, Ankara 2006.
- Derleme Sözlüğü*, Cilt: VI-VIII, TDK Yayınları, Ankara 1993.
- Dönmez, Beytullah-Hamzaçebi, Gökhan, “Karaovacık Yayla Şenlikleri ve Otçu Göçü Şenlikleri”, *Espiye Sempozyumu (24 Haziran 2006) Bildiriler*, Espiye Belediyesi Yayınları, İstanbul 2007, s. 217-226.
- Emecen, Feridun M., *Doğu Karadeniz’de İki Kıyı Kasabasının Tarihi: Bulancak Piraziz*, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2005.
- Emiroğlu, Kudret, *Trabzon-Maçka Etimoloji Sözlüğü*, Gülen Ofset, İstanbul 1989.
- Faroqhi, Suraiya, *Osmanlı Şehirleri ve Kırsal Hayatı*, Doğubatı Yayınları, İstanbul 2006.
- Göka, Erol, *Türkün Göçebe Ruhu*, Timaş Yayınları, İstanbul 2010.
- Gökalp, Ziya, “Büyük Şenlik”, *Makaleler VII*, Hazırlayan: M. A. Çay, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1982.
- Göncüler, Fatma Jale Gül, “Halkbilimsel Unsurlar Açısından Aksu Festivali’nin Değerlendirilmesi”, *Uluslararası Giresun ve Doğu Karadeniz Sosyal Bilimler*

- Sempozyumu (09-11 Ekim 2008) Bildiriler*, Cilt: 2, Giresun Belediyesi Yayınları, Ankara 2009, s. 622-635.
- Gündoğdu, Mehmet, *Doğu Karadeniz’de Müzik ve Horon Geleneği*, Arı Sanat Yayınları, İstanbul 2016.
- Gündoğdu, Temel, *Kazıkbeli Yaylası; Doğu Karadeniz’de Bir Yayla*, Kişisel Yayınlar, İstanbul 2014.
- Hacıfettahoğlu, İsmail, *Sakarya Şehidi Hüseyin Avni Bey*, Atlas Yayınları, Ankara 2003.
- Halaçoğlu, Yusuf, *XVIII. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu’nun İskân Siyaseti ve Aşiretlerin Yerleştirilmesi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2006.
- İpek, Nedim, “Kaynakların Dilinde Göç Kavramı”, *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, Sayı: 17/9, 2014, s. 9-20.
- İzbirak, Reşat, *Coğrafya Terimleri Sözlüğü*, MEB Yayınları, İstanbul 1997.
- Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1991.
- Kaşgarlı Mahmut, *Divan-ü Lûgati’t-Türk*, Cilt: 1, Çeviren: B. Atalay, TDK Yayınları, Ankara 2006.
- Kaşgarlı Mahmut, *Divan-ü Lûgati’t Türk*, Hazırlayan: S. Erdi-S. T. Yurteser, Kabalcı Yayınları, İstanbul 2005.
- Kaya, Emine, 1954 Espiye doğumlu, Tahsili yok, Kişisel görüşme: 06.01.2018.
- Kaya, Mevlüt, “Dereli Yöresinde Hıdırellez Geleneği”, *Sisdağı*, 27 Aralık 2017.
- Kaya, Mevlüt, *Bir Çepni Köyü Tarihi ve Kültürü*, Yüksel Ofset, Samsun 2007.
- Kaya, Mevlüt, *Çepniler Tarihi Serüveni ve Giresun Espiye Yöresinin Kültür Kökenleri*, Togan Yayınları, İstanbul 2011.
- Keleş, İskender, “Trabzon-Çarşıbaşı Yöresi Oyun Folkloru”, *Uluslararası Karadeniz Havzası Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 1/1, 2015, s. 132-147.
- Korkmaz, Gülsüm Ezgi, *Sûrnâmelerde 1582 Şenliği*, Yüksek Lisans Tezi, Bilkent Üniversitesi, Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2004.
- Korkmaz, Yalçın, *Çocukluğumda Yayla Göçleri*, Yaz Yayınları, İstanbul 2016.
- Kufacı, Ahmet, *Giresun İli Güce Yöresi Araştırmaları*, Sonhaber Yayınları, Trabzon 2016.
- Kutlu, M. Muhtar, *Şavaklı Türkmenlerde Göçer Hayvancılık*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1987.
- Küçük, İdris Ersan, *Giresun Halk Oyunları*, Ege Üniversitesi Yayınları, İzmir 2015.
- Marx, Karl-Engels, Friedrich, *Komünist Manifesto*, Çeviren: Süleyman Arslan, Birikim ve Sosyalizm Yayınları, Ankara 1976.
- Mehmed Neşri, *Neşri Tarihi-I*, Hazırlayan: M. A. Köymen, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1983.
- Ocak, Derya, *XVI. Yüzyıl Osmanlı Şenliklerinin Siyasal Boyutları ve Gündelik Hayata Etkileri*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2006.
- Orhunlu, Cengiz, *Osmanlı İmparatorluğu’nda Aşiretlerin İskânı*, Eren Yayınları, İstanbul 1987.
- Orkun, Hüseyin Namık, “Atilla ve Sarayı”, *Resimli Tarih Dergisi*, Sayı: 11/1, 1950, s. 430-432.
- Öngel, Hasan Basri, *Türk Kültüründe Spor*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2001.

- Öztürk, Musa, “Tüketici Ayartma ya da Yoksullaşarak Tüketme”, *Bauman Sosyolojisi*, Derleyen: Zülküf Kara, Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2013, s. 85-110.
- Pekin, Süleyman, *Harşit Havzasında Çepniler*, Berikan Yayınları, Ankara 2013.
- Sevük, İsmail Habib, *Dil Davası*, İnkılap Kitabevi, İstanbul 1949.
- Sümer, Faruk, *Çepniler*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul 1991.
- Şeker, Mehmet, *Anadolu’da Bir Arada Yaşama Tecrübesi*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2005.
- Şemseddin Sami, *Kâmus-ı Türki*, Enderun Kitabevi, İstanbul 1989.
- Takımcı, Meltem Çağlayan, *Antik Çağ’da Bayramlar ve Festivaller (Yunan-Roma)*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2016.
- Timurtaş, Faruk K., *Uydurma Olan ve Olmayan Yeni Kelimeler Sözlüğü*, Umur Yayınları, İstanbul 1978.
- Tirebolulu Hüseyin Avni Alparslan, “Türk Bayramlarından Otçu Göçü”, *Türk Yurdu*, Sayı: 7/8, 4 Haziran 1331, s. 122-127.
- Tokalak, İsmail, *Bizans-Osmanlı Sentezi*, Gülerboy Yayınları, İstanbul 2006.
- Toparlı, Recep, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Erzurum 1993.
- Turgut, Ş., “Gireson Sporunun Geçmiş Zamanlarına Bir Bakış”, *Aksu*, Sayı: 19/2, 1940, s. 28-29.
- Türkmen, Mehmet vd., “Dünden-Bugüne Türkler’de Kız ve Kelin Kovuu Oyunu”, *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı: 1/6, 2005, s. 49-57.
- Uyguç, Arif A., *Aydın Ağzı ve Sözlüğü*, Kolalı Matbaası, Aydın 2006.
- Ünlü, Ekrem, *Harşit Vadisi Tarih ve Kültür Yazıları*, Arı Sanat Yayınları, İstanbul 2015.
- Yöre, Seyit, “Âşık Seyrâni Festivali ve Müziksel Özellikleri”, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, Sayı: 75, 2015, s. 145-161.